

KANTELU

Kerrotte oikeuskanslerille 25.9.2012 osoittamassanne sähköpostiviestissä Aamulehdessä olleesta artikkelista, jonka mukaan Tampereella harkitaan energiajuomien kieltämistä kaikissa peruskouluissa. Pyydätte oikeuskansleria tutkimaan toiminnan lainmukaisuuden.

RATKAISU

Sovellettavat säännökset

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslain 15 §:n 1 momentin mukaan jokaisen omaisuus on turvattu.

Perustuslain 7 §:ssä säädetään jokaisen oikeudesta elämään, turvallisuuteen, vapauteen ja koskemattomuuteen. Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, joten turvallisuuteen liittyvät perusoikeudet koskevat yhtäläisesti myös lapsia.

Perusopetuslain (628/1998) 4 §:n mukaan kunnalla on velvollisuus järjestää sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta. Lain 29 §:ssä säädetään turvallisesta opiskeluympäristöstä. Pykälän 3 momentin mukaan opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Pykälän 4 momentissa säädetään, että järjestyssäännössä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa kouluyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa koulun omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta koulurakennuksissa ja koulun alueella.

Perusopetuslain muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 205/2002 vp) perustelujen mukaan järjestyssäännöt tai muut määräykset eivät saa loukata perustuslaissa säädettyjä perusoikeuksia, eivätkä ne voi olla muutoinkaan ristiriidassa lainsäädännön kanssa.

Perusopetuslain 36 § koskee kurinpitoa. Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä pykälän 1 momentin mukaan jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuu-kaudeksi. Pykälän 2, 3 ja 4 momentin säännökset koskevat opetusta häiritsevän oppilaan määräämistä poistumaan, menettelyä oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi sekä menettelyä kotitehtävien laiminlyöntitilanteissa.

Perusopetuslain 36 §:ssä sekä 36 a-c §:ssä on säädetty oppilaan kurinpito- ja ojentamiskeinoista sekä menettelystä tyhjentävästi. Muita kuin mainittuihin lainsäännöksiin perustuvia rangaistus- ja ojentamiskeinoja ei saa käyttää. Voimassa olevassa perusopetuslaissa ei ole säännöksiä esimerkiksi esineen takavarikoimisesta.

Arviointi

Eduskunnalle on kesäkuussa 2013 annettu perusopetuslain muuttamista koskeva hallituksen esitys (HE 66/2013 vp). Tässä esityksessä lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset opettajien ja rehtorin toimivaltuuksista ottaa haltuun vaarallisia esineitä ja aineita sekä tarkastaa oppilaan tai opiskelijan tavarat ja päällisin puolin vaatetus tällaisten esineiden tai aineiden löytämiseksi. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että perusopetuslakiin lisättäisiin säännökset toimivaltuuksista laissa kiellettyjen tai häirintään käytettävien esineiden tai aineiden haltuun ottamiseksi. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että vanhemmille kuuluva kasvatus- ja kurinpitovalta liittyy alaikäisten vajaavaltaisuuteen ja siitä seuraaviin huoltajien oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Opetuksen järjestäjällä vastaavaa toimivaltaa ei ole, vaan julkisen vallan käytön tulee aina perustua lakiin. Käytössä olevia kurinpitoon ja ojentamiseen liittyviä keinoja ja menetelmiä tulee esityksen mukaan lainsäädännössä tarkentaa oppilaiden ja opettajien oikeusturvan parantamiseksi.

Hallituksen esityksessä todetaan myös, että tällä hetkellä koulujen järjestyssääntöihin sisältyy paljon normeja, jotka eivät perustu lainsäädäntöön tai jotka ovat jopa osittain lain kanssa ristiriidassa. Esityksessä ehdotetuissa säännöksissä täsmennetään sitä, mitä määräyksiä koulun järjestyssäännöissä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa.

Myös oikeuskanslerin laillisuusvalvontatyössä on käynyt ilmi, että koulujen käyttämät kurinpitokeinot eivät kaikilta osin ole perustuneet lakiin. Erityisesti ongelma korostuu tilanteissa, joissa järjestyssäännön rikkomisen perusteella ryhdytään kurinpitokeinoihin ja rangaistuksiin. Eri koulujen internetsivuilta ilmenee, että useiden koulujen järjestyssäännöissä kielletään energiajuomat ja kerrotaan myös, että ne voidaan takavarikoida. Tällä hetkellä voimassa olevassa lainsäädännössä ei kuitenkaan ole säännöstä, joka antaisi opettajalle tai rehtorille oikeuden ottaa oppilaalla oleva esine haltuun.

Mikäli eduskunnassa parhaillaan käsiteltävänä oleva hallituksen esitys hyväksyttäisiin laiksi, selkeyttäisi se koulujen järjestyssääntöjen sekä opettajien ja rehtorin oikeuksien nykyistä tilannetta. Siinä ei suoranaisesti kuitenkaan oteta kantaa esimerkiksi oppilaiden energiajuomien käyttöön koulussa. Esityksessä ei myöskään esimerkiksi arvioida sitä, voisiko energiajuoma olla sellainen esine tai aine, joka voitaisiin ehdotetun esineen haltuun ottamista koskevan pykälän mukaan ottaa pois oppilaalta. Joka tapauksessa tällainen esine on ehdotetun lain 36 g §:n mukaan luovutettava oppilaalle oppitunnin tai koulun tilaisuuden päättymisen jälkeen tai viimeistään työpäivän päättyessä.

Perustuslain 6 §:n mukainen oikeus tasa-arvoiseen kohteluun ja 21 §:n takaama oikeusturva edellyttävät, että kouluissa tapahtuneita rikkomuksia selvitetään yhtenevien toimintamallien mukaisesti.

Edellä mainitussa hallituksen esityksessä ehdotetaan lain 29 §:n 3 momenttiin uutta säännöstä, jonka mukaan opetuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitokeinojen ja kasvatustieteiden käytäntöjen ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Koska opetushallituksen tulee ehdotetun momentin mukaan opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset suunnitelmien laatimisesta, lähetetään tämä vastaus opetushallitukselle tiedoksi. Mikäli hallituksen esitys hyväksytään ehdotetussa muodossa, voi opetushallitus tarpeen mukaan ottaa huomioon tämän vastauksen antaessaan edellä mainittuja määräyksiä.

Tämä vastaus lähetetään tiedoksi myös edellä mainittua hallituksen esitystä käsittelevälle eduskunnan sivistysvaliokunnalle otettavaksi huomioon sen arvioinnissa, olisiko energiajuomat mahdollista huomioida lain käsittelyssä siten, että niihin suhtautumistavat tulisivat yhtenäisiksi eri kouluissa.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Outi Kostama

OIKEUSKANSLERINVIRASTO
